

N.F.S. Grundtvig “N.F.S. Grundtvigs Tale ved Friskolemødet i København”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, december 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1860 (SJ: 1266)

Teksten er etableret af Stine Kylsø Pedersen

Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Stine Kylsø Pedersen, redigeret af Stine Guldahl Holst og Krista Stinne Greve Rasmussen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning cand.pæd. Thorstein Balle

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:1]

N.F.S. Grundtvigs Tale ved Friskolemødet i København.

Det er første Gang, jeg har den Glæde at faae Ordet i en Samling af Mænd fra flere Sider i Landet, som har Ungdommens levende, fri og folkelige Underviisning og Oplysning for Øie, og som hver i sin Kreds, arbeide til dette store Maal, og da det ikke kan skee uden Kamp og Miskjendelse, tænker jeg det kan tjene til Opmuntring for dem alle, saavelsom for mig, at selv i den *dødeste* Tid jeg har oplevet, da jeg ligesom *Jeppe* paa *Bjerget* maatte knibe mig selv i Næsen, for at blive vis paa, jeg var levende, da (1824) følte jeg mig dog oplyst, drevet og styrket til at synge:

Forkynd at man snyder

Forgjæves sin Praas,

For Vidskabens Dyder

At trykke i Vaas;

Forgjæves, naar Solen

Alt synlig oprandt

Man hvisker i *Skolen*

[A:1]Det er ikke sandt;

Om Praasen man tænder

I begge dens Ender
Man gjør dog ei *Dagen* til *Nat*.

Ja medens jeg dengang under de eventyrligste Billeder, spaaede en *aandelig* Opstandelse baade i *Kirken* og *Skolen*, da sagde ieg mere end jeg selv vidste baade om den gamle Skoles Ulykke som

ikke vidste, at Grunden
Til Skrift er i Munden
Men saae den i Vildgaase-Fjær!

og om den ny Skoles Trøst:

Af *Munden* vel *Aanden*
Udfoer efterhaanden
Men kom nok med *Ordet* igjen!

Først Aaret efter var det, jeg klarlig saae Lys i *Kirken* over *Gudsordet* og Lys i *Skolen* over *Menneske-Ordet*, begge i *Munden* med *Aand*, som de eneste aandelige Livs-Kilder og Livs-Floder paa Jorden, medens selv hvad vi kalde de *aandrigste* og *livligste* Bøger, dog kun ere udtørrede |A:2|*Flod-Sænge*, hvori vi vel, naar vi selv føre *Aanden* og *Livet* med, kan spore baade Strømmenes Løb og Styrke, men kan ligesaalidt *drikke deraf*, som seile *derpaa*. Først nu kunde jeg da ogsaa gjøre reen og ret Skjel mellem *Skolen* for *Livet* og *Skolen* for *Døden*, som siden har været og er endnu den store Anstøds-Steen for alle Dødbidere i *Skolen*, som skjøndt de, efter egen Bekjendelse, udlede al deres Viisdom af “*det Døde*,” og optugter alle deres Lærlinger til det samme, dog, ved en ligesaa uundgaaelig som latterlig Selvmødsigelse, maa stræbe at indbilde baade sig selv og hverandre, at “*det døde*,” paa en aldeles ubegribelig Maade er den rette *Livs-Kilde*, saa de, netop ved at *indpode Døden*, forarbejder et splinternyt langt anderledes klart og fornuftigt, regelret og selvstændigt, *Menneskeliv*, end som enten *Jøder* eller *Hedninger* eller *Christne* (knap nok Chinesere) har vidst af at sige.

Da der nu, som vi alle af Erfaringen maa vide, mellem disse Dødbidere i *Skolen*, dog findes endeel godmodige og oprigtige Mennesker, som ikke vitterlig vilde modsige dem selv og den klare Sandhed om *Liv* og *Død*, saa har jeg tænkt meget paa, hvad det dog kunde være for en *Liv-Skygge*, de tog fejl ad og virkelig troede paa, og jeg opdagede saa omsider, hvad da egentlig følger af sig selv, at det var hvad de kalder deres *Liv* og *Virksomhed* i *Skolen*, og som vi allesammen, skjøndt det intet *Menneske-Liv* er, dog i daglig Tale, giver Navn og Titel deraf som *Skoleholder-Livet* med *Døden* til *Døden*. Saa klart som det nemlig er, at man i alle vore *Blæk-Skoler*: Læse-Skoler, Skrive-Skoler, Regne-Skoler, Maale-Skoler, eller hvad man kalder dem, fra de høieste til de laveste, ingenlunde arbejder *for* men *imod* det virkelige *Menneske-Liv*, baade som |A:2|*Huus-Liv*,

Folke-Liv og *Borger-Liv*; ja baade som timeligt og evigt Liv til *Gavn* og *Glæde* for Menneskens Børn, saa kan og skal det dog ikke nægtes, at de, der i Skolen for Døden, med Flid arbejder paa at indprænte og indskærpe Ungdommen deres *Læsemaade*, *Skrivemaade*, *Regnemaade*, *Tænkemaade*, *Levemaade* og *Dødssmaade*, de arbejder virkelig paa at gjøre ligesaadanne *Skoleholdere* af den som de selv er, arbejder altsaa paa at "Skoleholder-Livet" i Skolemester-Stil, langt fra at *uddøe*, skal om muligt, udbredes over al Jorden.

Hermed falder det mig ind, at en af vore Digttere, har vittig nok ladt saadan en Skoleholder for Døden, med Riset i Haanden, synke ned til de Underjordiske og siden mødes med sit udtrykte Billede, som ligner ham fra Top til Taa, saa de veed ikke andet at gjøre med hinanden end at slaaes om hvem der er den rette, og hvad vilde der da blive af, naar det lykkedes at gjøre alle *Folk* til *Skoleholdere*, som Ingen vilde lære noget af, og som hverken kunde føde sig selv eller hinanden, men maatte slaaes paa Liv og Død for at æde hverandre!

Men det skeer aldrig, vil man sige, og Gud skee Lov! derpaa kan ingen være vissere end vi, som arbejder paa Skolen for Livet, men *forsaavidt* det lykkes *Skoleholderne* for Døden at forplante deres bedrøvelige Liv, *forsaavidt* spildes Tiden og svækkes Menneske-Livet, i alle sine gavnlige og glædelige Retninger, saa Skaden vil være ubodelig, hvor der ikke reiser sig en *Skole* for *Livet*, hvor *Skolemesterne* med Aand og Liv, hverken vil gjøre Ungdommen til sine Gjenfærd eller sine Bautastene, men ved at vække og nære alle de menneskelige Livs-Kræfter, opelske deres Overmænd, der, som staaende paa vore Skuldre, see langt videre end vi, **A:3** og straalere hver i sin Kreds, og alle i deres Folk, med *Modersmaalet* i deres Magt og Friheden i deres Skjold, at fremme og frede Menneske-Livet i alle dets gavnlige og glædelige Retninger og lære saaledes altid bedre at kjende og benytte det. Kunde denne Skole naae sit Øiemed, hos alle Folk, da vilde man see en Menneske-Slægt, klar over sig selv, der anvendte alle Livskræfterne til fælleds Bedste, og satte deri sin høieste Glæde, og skjøndt det desværre ei staaer til at haabe, saa er det dog lige vist, at *forsaavidt* som vor Skole for Livet har Lykken med sig, *forsaavidt* vækker, oplyser, gavner og glæder den Menneske-Livet i alle Forhold, og det skal være dens Roes, mens Dagene vare, thi alle *Skoler* ere *Propheter* som skal kjendes paa deres Frugter!